

disp. 3. docuimus, perfectio realiter non multiplicatur in personis divinis, cum non conveniat illis ratione relationum, sed tantum ratione essentiae. Unde cum bonum sit idem quod perfectum (teste D. Thom. supra q. 5. art. 1.) etiam bonitas non multiplicatur in personis divinis, nec ille possunt dici tres boni substantivae, sed tantum adjectivae, ut expresse docuit Augustinus in quaestiuiculis de Trinitate, in principio, ubi quaerens: Cur tres personas, non tres Deos, nec tres omnipotentes, nec tres bonos, nec tres magnos dicere fas est? Respondet, Quia Deus, & omnipotens, & magnus, & bonus, substantivis nominibus sunt, & ad se dicuntur.

9 Sequitur sexto, non dari in divinis plures infinitates, sed tantum unam: nam infinitas sequitur non realitatem, sed perfectionem: est enim proprietatis quantitatis virtutis, quae idem est, quod perfectio: Ergo si perfectio solum ratione essentiae convenit personis divinis, & ideo in illis non multiplicatur, idem de infinitate dicendum erit.

10 Sequitur septimo, quod divina persona dicantur una res, & plures res: una res, quae est essentia; & plures res, quae sunt relationes: eo quod realitas, quae in esse non conficitur sed raro conficitur, & pro essentia accipitur, & pro relationibus. Hoc docuit expresse August. lib. 1. de Doctrina Christiana c. 5. his verbis: Res quibus fruendum est, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus est. Statim addidit: Trinitas una quaedam summa res. Idem docuit etiam Anselmus libro de Incarnatione Verbi c. 3. ubi ait: Omnes Christianos sentire, quod persona divina secundum propria sunt tres res; in tamen ut secundum essentiam, communem sibi una, & eadem, personae, absque separatione vel divisione. Docuit etiam ipsum D. Thomas infra q. 39. art. 3. ad 3. his verbis: Dicendum quod hoc nomen, Res, est de transcendentibus; unde secundum quod pertinet ad relationes, pluraliter praedicatur in Divinis; secundum vero quod pertinet ad substantiam, singulariter praedicatur. Quibus verbis corollarium nostrum & docuit, & probavit.

11 Nec in contrarium facit definitio Lateranensis, quae refertur in cap. Damianus de summa Trinitate, ubi decernitur: Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse unam quaedam summam rem, quae est essentia: nam per hoc non negatur esse tres res relativas.

12 Sequitur octavo, dari in Divinis tres unitates, & unam unitatem: primum ratione relationum, secundum ratione essentiae.

Probat primum: In Divinis datur unitas essentiae, pluralitatem personarum: At pluralitas personarum sine distinctione unitatum salvari non potest: Ergo dantur plures unitates relative, & una unitas absoluta.

Probat secundum: Unitas in realitate indivisa consistit: realitas & indivisio conveniunt cuilibet ex personis divinis, nedum ratione essentiae, sed etiam relationis: Ergo unitas ratione utriusque convenit.

Sequitur ultimo, tres personas divinas proprie loquendo non posse dici tria individua. Nam D. Thomas quae. praecedenti art. 4. in corp. hoc discrimen constituit inter ly aliquis homo, & ly persona, quod primum significat de formali natura, alterum vero personalitatem: Sed natura non multiplicatur in Divinis: Ergo nec individuum; & consequenter haec propositio concedenda non est: Tres persona divina sunt tria individua.

Dices: Individuum est indivisum in se, & divisum a quolibet alio, ut docent Philosophi in Metaphysica: Sed tres personae divinae sunt tres res, quarum qualibet est indivisa in se, & divisa a qualibet alia: Ergo sunt tria individua.

13 Respondeo distinguendo Majorem: Individuum est indivisum in se, & divisum a quolibet alio, divisione naturae, concedo Majorem: divisione solum personali, nego Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

ARTICULUS II.

An ens substantivae acceptum, pluraliter dicatur in Divinis?

14 Partem affirmativam tenent Suarez, Vasquez, Molina, Ruiz, & alii, relati a Salmanticensibus disp. 10. dub. 1. & ex nostris Gonzalez & Joannes a S. Thoma.

Fundamentum illorum est primo, quia ens transcendit relationes, & essentiam, non minus quam res: Sed quia res essentiam & relationes transcendit; nedum singulariter, sed etiam pluraliter dicitur in Divinis, ut ex D. Thoma jam vidimus: Ergo & ens.

Secundo: Est ens ab existentia fuerit ad significandum impositum, non tamen illam de formali significat, sed entitatem: At esto admittatur una solum existentia in Divinis, dantur tamen plures entitates relative, sicut & plures realitates: Ergo etiam dantur plura entia substantivae.

15 Partem negativam docent alii, quos referunt & sequuntur Salmanticenses loco citato, ducti primo auctoritate

D. Thomae in 1. dist. 25. q. 1. art. 4. ubi sic ait: Nomen ens, sumitur ab esse rei, & ideo cum unum & idem sit esse trium personarum; si ens sumatur substantivum, non potest pluraliter praedicari de tribus personis, quia forma a qua imponitur, scilicet esse, non pluraliter in eis: si autem sumatur participialiter & adjectivum, sic pluraliter praedicari potest. Quod etiam repetit solutione ad 1. & ab Annibaldum ibidem.

Secundo hac ratione ejusdem D. Thomae: Nomen substantivum accipit numerum a forma significata: At forma significata per hoc nomen, ens, non multiplicatur in personis divinis: Ergo nomen ens, substantivum sumptum, non dicitur pluraliter de personis divinis. Major est certa, Minor probatur. Forma significata per hoc nomen, ens, est existentia: tum quia id docet D. Thomas loco citato; tum etiam quia cum significato hujus nominis, ens, omnes illius passionis debent converteri, & solum cum ente existente convertuntur. Sed existentia non multiplicatur in personis divinis, ut disputatione praecedenti fuisse offendimus: Ergo forma significata per hoc nomen, ens, non multiplicatur in personis divinis.

Tertio eandem partem negativam sic probant: Esto admittatur ens non significare de formali existentiam, tamen formale significatum illius non est entitas utcumque, sed prout est principium existendi: At entitas, prout sic, non purificatur in personis: Ergo nec formale significatum entis substantivae accepti in illis multiplicatur.

Pro hac lite componenda, diligenter observandum est, ens nominaliter tribus modis posse sumi. Primo sumitur ut est concretum existentia. Secundo, ut est concretum solius essentiae, quatenus est principium existendi. Tertio, ut est concretum entitatis, quatenus opponitur nihilo. De prima & secunda acceptione non potest esse dubium: utramque enim efficitur probant argumenta secunde sententiae. Solum potest esse difficultas de tertia: unde illa probatur primo: Omni abstracto potest dari concretum: At entitas, ut nihil opponitur, abstractum est, cui nullum aliud concretum assignabile est quam ens: Ergo ens potest accipi ut concretum entitatis opposita nihilo.

Secundo probatur haec tertia acceptio entis nominaliter: Mathematica, prout subsunt abstractioni a materia sensibili & singulari, sunt vere entia: cum pertineant ad praedicamentum quantitatis, quae est unum ex inferioribus entis, & tamen prout sic, nec existunt, nec dicuntur ordinem ad existentiam, ut docetur in Metaphysica: Ergo ens nominaliter non solum sumi potest ut est concretum existentiae, vel essentiae dicentis ordinem ad existentiam, sed etiam, ut est concretum entitatis, ut opponitur nihilo.

Probat tertio: Materia & forma sunt duo entia realiter partialiter distincta: At si ens solum potest accipi ut concretum existentiae, vel solius essentiae ut est principium existendi, non potest dici duo entia partialia; cum in vera Thomistarum sententia, nec existentibus partialibus gaudeant, nec diversis essentiae prout essentia est principium existendi: Ergo potest sumi ut concretum entitatis opposita nihilo. Hoc ita supposito & probato, facilis erit solutio difficultatis propositae. Unde

Dico primo: Ens quatenus concretum existentiae, & essentiae, prout est principium existendi, non praedicatur pluraliter de divinis personis.

Hanc conclusionem probant fundamenta pro secunda sententia adducta. Nomen enim substantivum accipit numerum a forma significata: Sed forma significata hoc nomine, ens, prout est concretum existentiae, vel essentiae, quatenus est existendi principium, non multiplicatur in personis divinis: cum in illis sit unica tantum existentia, & unica essentia, quatenus est existendi principium: Ergo hoc nomen, ens, quatenus est concretum existentiae, vel essentiae, prout est existendi principium, non praedicatur pluraliter de divinis personis.

Dico secundo: Ens ut est concretum entitatis, quatenus opponitur nihilo, pluraliter dicitur de personis divinis.

Hae conclusio probatur ex principio opposito: Entitas enim, ut praecise opposita nihilo, pluraliter dicitur in personis: Tum quia sic sumpta non est minus transcendens, quam realitas: haec autem quia transcendens est, pluraliter dicitur: Tum etiam, quia persona realiter entitativae distinguuntur: sicut autem distinctio realis non fit sine distinctione realitatis; ita distinctio realis entitativa sine distinctione entitatum nequit subsistere: Ergo ens, prout concretum entitatis opposita nihilo, pluraliter dicitur de personis divinis.

Ex quibus patet solutio ad fundamentum primae sententiae, illud enim solum probat ens prout est concretum entitatis, quatenus opponitur nihilo, pluraliter dici de personis divinis, quia illud relationes & essentiam non minus transcendit, quam res: unde secundum conclusionem statuit, primam tamen non attingit.

Ad fundamentum vero secunda sententiae dicendum est, quod quavis nomen entis sumatur ab esse rei, non tamen solum significat entitatem ut existentem, vel essentiam quatenus est existendi principium, sed etiam entitatem quatenus opponitur nihilo: quia (ut docent Philosophi) aliud

aliud est id a quo nomen imponitur, & aliud id ad quod significandum imponitur. Unde, ut supra dicebamus, licet mathematica, quae talia, nec existant, nec dicantur ordinem ad existentiam, tamen sunt vere entia realia. Item materia prima est entitas distincta a forma, quamvis in sententia Thomistarum, eadem cum illa existentia gaudeat, nec dicat ordinem ad existentiam, vel mediante forma quam recipit. Ita pariter, licet divinae relationes eadem cum divina essentia existentiam habeant, nec existant per existentias relativas sibi proprias, possunt tamen dici tria entia, non quidem simpliciter & absolute, quia ens absolute & simpliciter dicitur solum de entitate ut existente, vel prout est existendi principium, sed cum addito, nempe tria entia relativa ut personalia.

Quaes primo, an veritas realiter multiplicetur in personis divinis?

23 Respondeo non multiplicari. Ita D. Thom. in 1. dist. 19. q. 5. art. 3. ad 1. & ad Annibald. ibidem q. 5. art. 2. ad 6. ubi docet quod licet res, quae est communis absolute & relativo, multiplicetur in Divinis, & ab aeterno fuerint plures res, quae tuerunt plures personae; tamen ab aeterno non fuerunt plura vera, quia verum est essentialiter. Quibus verbis rationem fundamentalem hujus responsionis insinuat. Illa enim quae conveniunt personis divinis, ratione essentiae tantum, & non ratione relationum, non multiplicatur in illis: Sed veritas personis divinis, ratione essentiae, non vero ratione relationum, convenit: Ergo non multiplicatur in illis. Minor probatur: Veritas transcendentalis consistit in entitate ut intelligibili, sicut docetur in Metaphysica: Sed intelligibilitas divinis personis competit ratione essentiae, eo quod in Divinis sola essentia habet rationem speciei intelligibilis, & objecti motivi, respectu sui, attributorum, & relationum, ut in Tractatu de attributis disp. 2. art. 5. §. 2. ostensum est: Ergo & veritas, & confirmatur: Veritas super immaterialitate fundatur, sicut & cognoscibilitas, ut docet D. Thom. supra qu. 14. art. 1. At immaterialitas divinarum personarum est tantum una: Ergo & veritas. Probat Minor: Immaterialitas divina idem est ac omnis potentialitatis exclusio, in qua exclusio ratio actus puri consistit: Sed ratio actus puri non multiplicatur in personis divinis, ut ex supra dictis patet: Ergo nec immaterialitas.

Dices: Haec veritas, Pater generat, est distincta ab ista, Spiritus Sanctus a Patre & Filio procedit, cum praedicatum & subiectum unius distincta sint ab extremis alterius: Ergo veritas principaliter dicitur in Divinis.

25 Respondeo veritates illas esse distinctas materialiter, non autem formaliter: quia licet praedicatum & subiectum unius distincta sint ab extremis alterius, tamen in eadem omnino immaterialitate conveniunt: Veritas autem (ut supra dicebamus) est affectio entitatis ut immaterialis. Sicut ergo, licet haec duae conclusiones: Ens mobile confus materia & forma. Privatio est unum ex principiis ad generationem requisitis, materialiter & in esse entis differant specie, non tamen formaliter & in esse scibili; quia subsistant eidem abstractioni a materia singulari, & luminis eorumdem principiorum, ut explicare solent nostri Thomistae, quando argunt de unitate specifica scientiarum: Ita etiam quavis istae veritates: Filius a Patre generatur, Spiritus Sanctus a Patre, Filioque procedit, sint materialiter diversae, non tamen formaliter, quia in eadem immaterialitate & actualitate conveniunt. Unde D. Thom. qu. 1. de verit. art. 5. ad 18. ait: Omnium istorum enunciabilium: Patrem esse, vel generare: Filium esse, vel genitum esse, secundum quod ad rem referuntur, est veritas una, quae est veritas prima & aeterna.

Quaes secundo: An hoc praedicatum aliquid pluraliter dicitur in Divinis?

25 Respondeo negative: nam aliquid idem est quod, aliud quid: in Divinis autem, licet sit alius & alius; non tamen aliud & aliud, ut patebit ex dicendis articulo sequenti.

ARTICULUS III.

Quibus nominibus, ad declarandam in divinis unitatem in essentia, & distinctionem in personis utendum sit?

27 Recte ait Augustinus Philosophi liberum esse, quibus voluerint uti verbis: Theologus vero, dum agunt de sacro Trinitatis mysterio, ad certam regulam loqui est pernecessarium. Quia in hoc praecipue mysterio (inquit Hieronymus) ex verbis inordinatae prolatis incurrit haeresis. Quare D. Thomas in hac quaestione exacte explicat, quibus nominibus in mysterio Trinitatis utendum sit, ad errores Haereticorum devitandos, & ad declarandam unitatem fidei consubstantialitatem divinarum personarum, & illarum pluralitatem, & distinctionem. Quod etiam breviter in hoc articulo praestandum est.

28 Dico ergo primo: in Divinis utendum esse nomine Trinitatis, non triplicitatis. Deumque trinum, non triplicem esse appellandum. Ita D. Th. hic art. in corp. & in solutione ad 3.

Probat primum ex Concilio Toletano XI. in confessione fidei, ubi dicitur: Deus non triplex, sed Trinitas & dici & credi debet. Idem docet August. lib. 5. de Trinit. c. 7.

29 Probat secundum ratione D. Thomae: Nomina enim illa, Duplex, Triplex, &c. opponuntur simplicitati, & important aliquid compositionis, vel, ut dicit S. Thomas, inaequalitatem proportionis, est autem error ponere in Deo aliquid oppositum simplicitati, vel inducens inaequalitatem. Ceterum hoc nomen Trinus, vel Trinitas, dicit absolute numerum trium, sine diminutione simplicitatis, vel additione inaequalitatis: Ergo Deus, Trinus, vel Trinitas, non vero triplex appellari debet.

Dico secundo: Filius in Divinis potest dici alias a Patre, non tamen aliud: & contra unum cum Patre, non vero unus dicendus est. Ita D. Thomas art. 2.

Ratio est: quia, ut ait idem Sanctus Doctor ibidem in respons. ad 4. nomen neutrum significat aliquid magis confusum & nondum formatum; nomen autem masculinum, aliquid magis formatum & distinctum: unde quia proprium est suppositi distinguere, & ultimo complere pro formate, nomina masculina magis attribuuntur personis, & neutra naturae. Ad significandum ergo naturae divinae unitatem, dicimus neutraliter Patrem & Filium esse unum: & ad evitandam distinctionem in natura, negamus Patrem esse aliud a Filio. E contra vero ad designandam distinctionem in personis, utitur nomine, alius, masculine, dicendo: Pater est alius a Filio; & non adhibemus hoc nomen unus, masculine, nisi adjungatur terminus trahens ad naturam divinam, ut cum dicitur: Pater & Filius sunt unus Deus.

Notat autem D. Thomas in eodem articulo, in utendo nominibus importantibus distinctionem aut unitatem, caute esse procedendum, ad vitandum duos errores extremos: unum Arii, qui cum Trinitate personarum posuit Trinitatem essentiae: alterum Sabelli, qui cum unitate essentiae posuit unitatem personae. Ad primum vitandum, non est utendum in Divinis nomine diversitatis, vel diversitatis: unde dicendum non est, Filium esse diversum a Patre, aut ab illo differentem; nam haec nomina important distinctionem in forma. Nomen etiam separationis aut divisionis, vitandum est, quia separatio est partis a toto, aut a compare; divisio autem totius in partes cum summa simplicitate pugnat. Ne autem tollatur aequalitas inter personas divinas, non est dicenda una dispar ab alia, & ne tollatur illarum similitudo, non est dicenda una aliena seu discrepans ab alia; quia quod alienum aut discrepans est, non est omnino simile.

Ad fugiendum vero errorem Sabelli, docet vitanda esse haec omnia, singulare, unicum, & solitarius. Unde Pater, & Filius, nec singularis, nec unicus, nec solitarius Deus dicendi sunt: quia primum tollit unitatem essentiae in tribus personis; secundum excludit numerum personarum; tertium tollit illarum consortium.

Dico tertio: Haec dictio exclusiva solus, si sumatur categorematice, addi nequit termino essentiali; bene tamen si sumatur syncategematice. Ita D. Thomas art. 3.

Probat: quia primo modo denotat solitudinem oppositam personarum societati: ista enim propositio: Deus est solus, Pater est solus, sciunt hunc sensum: Deus est solitarius & sine comitatu: Pater est sine consortio. Si vero sumatur secundo modo, non dicit solitudinem, sed excludit alia diversae naturae a consortio praedicti. Ut quando dicimus: solus Porcus currit: non denotatur quod solitarius sit, cum possit habere multos secum existentes, sed solum excludit alios a consortio cursum. Et sic, inquit D. Thomas, affirmari potest: solus Deus est aeternus, omnipotens, &c. quia per hoc non denotatur, quod Deus societate personarum non gaudeat, sed omnia alia, praeter Deum, aeterna non esse.

Notat autem idem S. Doctor in solutione ad 1. quod si in Deo Trinitas personarum non esset, solitarius diceretur, etiam si creati fuissent Angeli & homines: solitudo enim non tollitur per coexistentiam simultaneam aliorum extraneae naturae; unde vere dicitur aliquem hominem esse solum in horto, quamvis in illo sint plantae & bruta, si nullus sit alius homo.

Dices: Si unus homo & unus Angelus essent in beatitudine, nullus eorum solitarius diceretur, & tamen specie differunt: Ergo solitudo tollitur per consortium suppositi diversae naturae.

Respondeo Angelum & hominem, in ordine ad beatitudinem, convenire specie atoma, eo quod potentia obedientialis, in ordine ad beatitudinem, non competat illis ratione ultima differentiae, sed ratione gradus genericae naturae intellectuales; qui gradus, est genericus sit respectu operationum naturalium; respective tamen ad visionem beatificam naturalium; respective tamen ad visionem beatificam obedientialem; quae una specie est in Angelis & hominibus, ut in Tractatu de visione beatifica explicari solet.

Instabis: Saltem sequitur ex hac doctrina, quod si Angeli fuissent creati in statu purae naturae, non fuisset inter illos societas.

Societas, sed quilibet illorum mansisset solitarius: Consequens saltem videtur: Ergo &c. Sequela probatur. Nam tunc omnes Angeli different specie: Ergo si solitudo non tollitur per consortium aliorum suppositorum diversae naturae & speciei, Angeli in statu pura naturae creati, fuissent solitarii.

Respondeo quod licet Angeli in esse pura natura differant specie metaphysice, conveniant tamen specie in ordine ad convictum politicum in modo operandi: & haec diversitas est quae requiritur, ut unum suppositum alteri societatem non faciat. Cetera quae docet D. Thomas in hac quaestione, facilia sunt, & ex sola lectione textus percipi possunt.

DISPUTATIO VII.

De cognitione divinarum personarum.

Ad quaestionem 32. D. Thomae.

Divinarum personarum cognitio verus ac solidus est animi cibus, quo viatores per fidem nutriuntur in via: & comprehensores per speciem & claram visionem plene & perfecte relictantur in patria. Unde Augustinus serm. 29. de verbis Domini expendens verba illa Lucae 11. Amice accumbite mihi tres panes: illa de trium personarum divinarum cognitione intelligit, & subdit: Cum perveneris ad tres panes, hoc est ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas & unde pascas. De hac ergo cognitione, & de notis seu notionibus, quibus divina personae tam inter se, tum ab essentia discernuntur, breviter hic cum S. Doctore discedendum est.

ARTICULUS I.

An ex effectibus naturalibus mysterium Trinitatis demonstrari possit?

Partem affirmativam tenuit olim Raymundus Lullus, exitimans ex rebus naturalibus deduci posse rationes omnino evidentes, quibus mysterium Trinitatis veritas ipsis etiam Mahometanis & infidelibus demonstrari possit: quamvis ipsum conetur excusare Vasquez. Sed quidquid sit de ejus mente, huic sententiae, seu potius errori, favere videntur quidam antiqui Theologi, ut Richardus a S. Victore, Henricus, & Joannes Gerfon, & Cancellarius Parisiensis, qui licet concedant, seclusa omni revelatione divina, non posse mysterium Trinitatis ab intellectu creato cognosci: supposita tamen aliqua ejus revelatione, saltem extrinseca, asserunt posse lumine naturali inveniri rationes, quibus hujus mysterii existentia demonstrative probetur. Oppositum docent ceteri Theologi cum Magistro in 1. dist. 2. & cum S. Thom. ibid. dist. 3. q. 1. art. 4. & in praesenti qu. art. 1.

§. I.

Conclusio negativae statuitur.

Deo igitur: Ex effectibus naturalibus mysterium Trinitatis non potest demonstrari, etiam supposita divina revelatione.

Probatur ratione D. Thomae: Effectus cognitivus sive quidditative, sive comprehensive, non ducit in cognitionem causae, nisi sub ea ratione sub qua ab illa procedit: Atque effectus naturales non procedunt, nec pendunt per se a Deo, ut Trino, sed solum quatenus Uno: Ergo ex illis, etiam ut comprehensivis, non potest cognitio demonstrativa Trinitatis haberi. Major est certa: nam cognitio causae ex effectu fundatur in dependentia, quam effectus habet ab illa: Ergo ex effectu non potest cognosci causa, nisi sub ea ratione qua terminat dependentiam illius, & sub qua effectus ab illa produciatur. Minor autem probatur. Creaturae procedunt per se a Deo, ratione omnipotentiae, per modum virtutis proximae, & ratione Divinitatis, ut principii radicalis. Sed omnipotentia & Divinitas conveniunt Deo pro priori ad relationes, quibus constituuntur personae: Ergo per se non dependunt a Deo, quatenus Trino, sed quatenus Uno. Unde si per impossibile Deus non esset Trinus in personis, sed in unica persona subsistens, ut existimabant olim Philosophi Gentiles, adhuc manerent creaturae, cum perseveraret virtus productiva illarum, scilicet omnipotentia.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio, hoc exemplo apertissimo. Sicut effectus procedentes ab artifice, v.g. tabella depicta a pictore, vel domus ab aedificatore constructa, ejus quidem artem & industriam manifestant: quia ab illa procedunt, & per se dependent; non tamen ejus colorem, figuram, staturam, vestes & similia, quae per se non concurrunt ad operis productionem, sed mere per ac-

cidens & concomitanter se habent in artifice ut artificioso operante: Ita pariter, quamvis ex inspectione creaturarum, & ex artificiosa hujus mundi fabrica, infinitam supremi illius artificis artem, sapientiam, & potentiam cognoscamus, juxta illud Apostoli ad Roman. 1. Invisibilia Dei per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus ac Divinitas: ex illis tamen ad notitiam Trinitatis devenire non possumus, quia Deus ut Trinus, per se non concurrat ad productionem creaturarum, sed ut omnipotens, & sapiens, ac supremus artifex; & quia divinae relationes, quae activa non sunt, & habent rationem puri termini, non influunt in opera Dei ad extra, sed solum personas divinas in ratione principii quod actionum notionalium constituunt.

Haec ratio non solum probat, seclusa divina revelatione, ex effectibus naturalibus mysterium Trinitatis non posse demonstrari, sed nec etiam illa supposita; quia revelatio non dat effectibus Dei dependentiam ab ipso, quatenus Trino: Ergo si defectu connexionis cum Deo, quatenus Trino, non potest ante revelationem ex illis Trinitas personarum demonstrari, etiam revelatione supposita, non poterit Deus ut Trinus ex creaturis demonstrative cognosci.

§. II.

Principales objectiones solvuntur.

Contra precedentem conclusionem in primis objici potest, quod Philosophi Gentiles cognoverunt mysterium Trinitatis: Sed nulla fuit eis facta revelatio supernaturalis: Ergo seclusa omni revelatione supernaturali, ex effectibus naturalibus potest mysterium Trinitatis evidenter cognosci. Minor, & Consequentia patent, Major vero probatur ex eo quod multa inveniuntur dicta a Philosophis Gentilibus de hoc mysterio. In primis enim Aristoteles 1. de celo, loquens de numero ternario, dicit quod per illum oportet nos Deum magnificare. Item Pythagoras, fuit eodem Aristotele, docuit ipsum omne, ac omnia, tribus esse definita; propter quod in Deorum sacrificiis numero ternario uti solebat. Item Avicenna olim dicebat quod EI, & Elohim, & Jehova tres personae, & unus Deus, creaverunt mundum. Similiter Trinegismus asserit quod, Monas genus Monadem, & in se suam reflexit ardorem: quibus verbis manifeste videtur exprimi generatio Verbi, & processio Spiritus Sancti. Denique Augustinus 1. 6. Confess. refert se legit in libris Platoniorum, non quidem eisdem verbis, sed similibus, multa ad sanctissimam Trinitatis notitiam pertinentia, v.g. illud quod de aeterna Verbi generatione scribit Joannes: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

Confirmatur: In pluribus naturae operibus aliqua relucere videntur Trinitatis vestigia, ex quibus Gentiles Philosophi poterunt hoc mysterium cognoscere, vel saltem aliquam illius habere suspensionem. Nam, ut egregie annotavit Joannes Bongus, in libro quem edidit de mystica numerorum significatione, ita in numero ternario lustratur, ut primo aspectu videatur increata & inscrutabilis Trinitatis imaginem in cunctis suis operibus insculpsisse. Tres enim fuit gradus naturae constitutivi: scilicet esse, vivere, & intelligere. Trium naturarum principia: materia, forma, & privatio. Tres durationum mensurae: tempus, aevum, aeternitas, Tres temporis partes: futurum, praesens, & praeteritum. Triplex quantitatis species: linea, superficies, & corpus. Tres calos tantum admittunt Philosophi. Triplex vitae principium: anima rationalis, sensitiva, & vegetativa. Triplex in anima rationali potentia: intellectus, memoria, & voluntas. Tres Angelorum Hierarchiae, & quilibet in tres choros divisa. Triplex eorum operatio: purgatio, illuminatio, & perfectio. Triplex eorum status: naturae, gratiae, & gloriae. Triplex eorum motus: circularis, reclusus, & obliquus, ut docet Dionysius in libro de caelesti Hierarchia. Denique ut aiebat olim Pythagoras: omnia tria sunt, & tria unum.

Ad objectionem respondeo, negando Majorem: Ad cuius probationem respondet primo D. Thomas hic art. 1. ad t. quod Philosophi non cognoverunt Trinitatis mysterium per propria, quae sunt Paternitas, Filiatio, & Processio Spiritus sancti, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 2. Loquimur Dei sapientiam, quam nemo principum hujus saeculi cognovit, id est nullus antiquorum Philosophorum, qui fuerunt veluti principes saecularis doctrinae, ut exponit glossa; sed solum cognoverunt quaedam essentialia attributa, quae appropriantur personis divinis; sicut potentia Patri, sapientia Filio, & bonitas Spiritui sancto.

Ad illud vero Aristotelis, Pythagorae, & aliorum, qui numero ternario appellabant divinum, eumque in sacrificiis tanta cum religione adhibebant: Respondet Deorum sacris fuisse adhibitum, non propter mirabilem illarum personarum Triadem, in unitate simplicissimae essentiae subsistentem, quam antiqui profus ignorarunt, sed propter eminentem supra omnes alios hujus numeri perfectionem.

fectionem. Nam in numero ternario omnia veluti includuntur: quia continet unum, cui competit ratio principii, & duo, quibus convenit ratio medi & tria, quae habent rationem finis, ut explicat Zanardus, & Bongus ubi supra.

Ad hunc autem Trinegisti locum: Monas genus Monadem &c. dicit referendum esse non ad generationem Filii, vel processionem Spiritus sancti, sed ad productionem mundi: nam unus Deus, unum mundum produxit, propter sui amorem.

Ad illud Augustini, qui refert se legit in libris Platoniorum: In principio erat Verbum &c. respondet quod ibi verbum non sumitur secundum quod significat personam genitam in divinis, sed secundum quod per verbum intelligitur ratio idealis, per quam Deus omnia condidit, quae Filio appropriantur.

Secundo responderi potest cum eodem S. Doctore in 1. dist. 3. q. 1. art. 4. & ad Annibal. ibidem q. 2. art. 2. aliquos Gentiles Philosophos pervenisse ad aliquam notitiam mysterii Trinitatis, non ex inspectu creaturarum, vel ex rationum naturalium demonstratione, sed ex Hebraeorum magisterio, & Scripturarum sacrarum lectione. Certissimum enim est, antiquos Philosophos sepiissime Judaeorum Doctores consulisse, ut de Pythagora & Apollonio refert Hieronymus. Ipsos etiam sacrae Scripturae libros interdum lectitasse, constat Aristotelis testimonio, qui lecto Genesis libro, de Moysae ejus Auctore dixisse fertur: Pulchra profecto scribit hic probatur; si ea probaret. Et D. Thomas loco citato ad Annib. ait: Plato legitur dicitur libros legis & Prophetarum, per quos aliqualem cognitionem Trinitatis habere possit. Potuerunt etiam illi Philosophi aliqualem hujus mysterii haurire notitiam ex verbis Sybillarum, quibus quamplurima Christianae religionis arcaea, in premium illibatae virginitalis revelata sunt: vel etiam ex Daemonum revelatione, ut docet D. Thomas locis citatis. Daemones enim, qui in primo saeculo instanti, in quo in gratia creati sunt, hujus mysterii fidem habuerunt, de illo interdum homines fuisse allocutos, indicat illud Serapidis responsum, qui consulenti Thali, qui in Aegypto regnavit, quissimam esse beatorum dixisse fertur: Principio Deus est, cum sermo, ac spiritus illi. Additur: haec tria sunt coaeva, & tendentia in unum. Ita refert ex Suida Ludovicus Vives, libro 10. de civitate Dei cap. 23.

Ad confirmationem dicendum est, quod licet in creaturis aliqua reluccant Trinitatis vestigia, ex his tamen, seclusa divina revelatione, humana ratio non potest in aliquam ejus notitiam, vel levissimam suspensionem venire. Nam, ut docet D. Thom. in 1. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 2. Omnia similia quae ex creaturis ad explicandum hoc mysterium adduci possunt, plus habent de dissimilitudine: ideo magis abducunt a veritate hujus mysterii, quam in ejus veritatem intellectum inducunt. Unde Dionysius lib. 1. de divinis nominibus: Nullus numerus, aut unitas, aut secunditas, aut aliud quidquam aperit arcumum illud divinitatis, quod omnino rationem superat & intelligendum.

In hujus rei typum, Ezechielis 10. thronus sanctissimi Trinitatis dicitur esse positus super quatuor animalium capita: quia (ut interpretatur Doctores) hujus mysterii subtilitas, quadruplici cognitionis create gradus transcendit: sensitiva scilicet, per bovem; phantasia, per leonem; rationalis, per hominem; & angelica, per aquilam figurata.

§. III.

Corollantur alia fundamenta auctoris sententiae.

Contra precedentem conclusionem plura congerit argumenta Raymundus Lullus, quae evidenter & demonstrativa existimat; quia tamen nullius fere momenti sunt, his praetermissis.

Contra illam argui potest primo. Communicatio naturae divinae ad intra, potest ratione naturali evidenter probari: Sed illa cognita mysterium Trinitatis cognoscitur: Ergo hujus mysterii existentia potest ratione naturali demonstrari. Minor patet, Major autem, in qua consistit difficultas, probatur. Cum enim natura boni sit esse diffusivum sui, & naturae lumine notum, omne bonum se posse communicare & diffundere, juxta suam naturam, naturali ratione cognoscitur, bonum finitum posse finite communicari, & bonum infinitum, qualis est natura divina, posse communicari infinite: Sed solum communicationem naturae divinae ad intra esse infinitam simpliciter, etiam lumine naturali manifestum est: Ergo potest lumine naturali evidenter demonstrari communicatio naturae divinae ad intra.

Confirmatur: Lumine naturali notum est, omnes perfectiones in Deo reperiri: Sed constat etiam lumine naturali, maximam esse perfectionem, generare sibi simile: Ergo eodem lumine manifestum est, generationem in Deo reperiri, & consequenter Verbi productionem: etiam lumine

naturali processo Spiritus sancti cognosci nequeat. Unde glossa ordinaria super c. 8. Exodi, dicit quod Magi Pharaonis defecerunt in tertio signo, id est in notitia tertiae personae, scilicet Spiritus sancti, & sic ad minus duas cognoverunt.

Confirmatur amplius: Nullius boni possessio potest esse jucunda sine consortio: Sed in divinis est infinita bonitatis possessio jucundissima; & haec sunt naturaliter nota: Ergo est naturaliter notum, esse consortium in divinis, & consequenter pluralitatem personarum in divina natura.

Ad argumentum respondeo, negando Majorem, ad cuius probationem, distinguo Majorem. Naturali ratione cognoscitur bonum infinitum posse communicari infinite, ex parte modi communicandi, concedo Majorem. Ex parte rei communicatae, nego Majorem; & sub eisdem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam licet communicatio divinae bonitatis ad extra, non sit infinita ex parte rei communicatae; est tamen infinita ex parte modi, quo Deus se communicat ad extra, educendo res e nihilo, ad quod requiritur virtus infinita: & solum haec communicationis infinitas potest ut possibilis lumine naturali demonstrari, non autem possibilitas communicationis infinitae ex parte rei communicatae.

Dices: Non minus est conformis bono infinito communicatio infinita ex parte rei communicatae, quam bono finito communicatio finita ex parte etiam rei communicatae: Sed quia est bono finito conformis, potest de illo per rationem naturalem demonstrari: Ergo pariter communicatio infinita, etiam ex parte rei communicatae, poterit de bono infinito demonstrari.

Facile responderetur distinguendo Majorem: Non minus est conformis, in re ipsa, concedo Majorem. Quod nos nego Majorem: & concessa Minori, nego Consequentiam: Nam vim communicandi convenientem bono creato propriis viribus cognoscimus, quia est proportio viribus nostris intellectus: virtutem autem quam Deus habet se communicandi ad intra, non possumus propriis viribus apprehendere; quia non suppetunt nobis hujusmodi cognitionis principia, sola ratione naturali consultata; & ideo quamvis in re ita sit conformis naturae divinae communicatio ad intra, sicut bono creato est conformis sua propria communicatio; haec tamen potest a nobis per vires naturae cognosci, secus autem illa.

Ad primam confirmationem dicendum est, quod licet lumine naturali notum sit, in Deo reperiri omnes perfectiones simpliciter simplices, id est quae nihil habent imperfectionis admixtum, lumine tamen naturali non constat, generationem esse hujusmodi: immo potius lumine naturali dicitur, generationem non posse fieri sine divisione naturae & substantiae in genito & in generate, nec per consequens sine imperfectione. Unde quod generatio sit perfecta simpliciter simplex, nullatenus in suo conceptu involvat imperfectionem, non cognoscimus certo, nisi per divinam revelationem, quae docemur in Deo esse Filium a Patre genitum, ante omnia saecula, ejusdemque substantiae & naturae cum illo.

Quare ad illud quod dicitur de Magis Pharaonis, respondet D. Thomas hic art. 1. Quod illi dicitur defecisse in tertio signo, id est in cognitione tertiae personae, quia a bonitate quae Spiritui sancto appropriatur devierunt, dum cognoscunt Deum, non sicut Deum glorificaverunt, ut dicitur ad Romanos 1.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod possessio boni non est jucunda sine consortio in supposito non habente omnimodam rationem boni: si vero omnem rationem boni in se possideat, rationaliter negari potest, ad jucundam talem boni possessionem requiri consortium.

Secundo in eadem conclusionem argui potest: Deus ut Unus non minus est supernaturalis, quam ut Trinus: Sed non obstante hac supra-naturalitate unitas divinae naturae lumine naturali demonstrabilis est, ut patet ex dictis in Tractatu de attributis disp. 1. art. 3. Ergo etiam Trinitas personarum lumine naturali demonstrari potest.

Respondeo distinguendo Majorem: Non minus est supernaturalis, entitative, concedo Majorem. In ratione cognoscibilis, nego Majorem. Cum enim Deus ut Unus habeat connexionem cum effectibus naturalibus quos naturalis ratio potest cognoscere, non vero ut Trinus; ut Unus, non est supernaturalis in ratione cognoscibilis, bene tamen ut Trinus.

Dices: Cognoscibilitas sequitur entitatem: Ergo si Deus ut Unus non minus sit entitative supernaturalis, quam ut Trinus, etiam in ratione cognoscibilis aequo erit supernaturalis.

Respondeo verum esse Antecedens, de cognoscibilitate immediata, haec enim commensaturatur cum entitate ad quam sequitur; saltem autem de cognitione aut cognoscibilitate ad entitatem, sed ut connexam cum illo, in quo, vel ex quo cognoscitur. Et quia in hac connexionem est discernimen inter Deum ut Unum, & ut Trinum (nam sub prima consideratione est formaliter cum effectibus naturalibus connexus, secus autem sub secunda) hinc fit, quod licet